

Rijksoverheid

Kamerrapportage Nationaal actieplan versterken zoönosenbeleid 2022-2026

Januari 2025

*Preventie Detectie Respons Internationaal Onderzoek
Respons Internationaal Onderzoek Preventie Detectie
Internationaal Onderzoek Preventie Detectie Respons
Onderzoek Preventie Detectie Respons Internationaal
Preventie Detectie Respons Internationaal Onderzoek*

Dit document bevat een tussenrapportage van de voortgang op de acties uit het Nationaal actieplan versterken zoönosenbeleid.

Preventie

Leefomgeving en vectoren

ACTIE 1: Inzet op tegengaan klimaatverandering en verandering landgebruik

Het tegengaan van ontbossing en klimaatverandering draagt bij aan de reductie van zoönosenrisico's. Nederland spant zich nationaal en internationaal in tegen (de gevolgen van) klimaatverandering en ontbossing. Hier zijn nationaal en internationaal doelen voor gesteld. In november 2024 hebben de Partijen tijdens de 16de Conferentie van Partijen van het Verenigde Naties (VN) Biodiversiteitsverdrag (CBD COP16) onder andere een mondiaal actieplan over onderlinge verbanden tussen biodiversiteit en gezondheid aangenomen (Kamerstuk 26 407, nr. 153). In de eerste helft van 2024 heeft Nederland samen met Peru het initiatief getrokken voor een nieuwe WHO-resolutie over klimaatverandering en gezondheid, waarbij ook de link met biodiversiteit wordt onderstreept. In november 2024 is tijdens de VN-klimaatconferentie COP29 gezondheid een belangrijk thema geweest voor Nederland, waarbij Nederland samen met Palau de 'Friends of Climate and Health' heeft gelanceerd (Kamerstuk 31 793, nr. 278).

ACTIE 2: Realisatie Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)

De realisatie van het Nationaal Programma Landelijk Gebied is door het kabinet stopgezet en vervangen door de aanpak Ruimte voor Landbouw en Natuur. Voor dierziekten en zoönosen was een "meekoppelende structurerende keuze" opgenomen in de [Handreiking NPLG \(maart 2023\) met adviezen aan regionale overheden over het meewegen van dierziekten en zoönosen binnen het NPLG](#). Of, en zo ja, hoe er een vervolg wordt gegeven aan deze actie zal nader worden overwogen.

ACTIE 3: Handreikingen meewegen zoönosen bij inrichting landelijk en stedelijk gebied

Handreikingen worden opgesteld voor decentrale overheden om zoönosenrisico's mee te wegen bij de inrichting van de leefomgeving. Lokale partijen kunnen hiermee zoönosenrisico's betrekken bij de keuzes voor het ontwerp van de leefomgeving. Wageningen University & Research (WUR) is binnen het programma ERRAZE gestart met het adresseren van veranderende zoönosenrisico's als gevolg van menselijke activiteiten, zoals klimaat- en landgebruiksverandering, en mogelijke preventieve maatregelen om risico's te minimaliseren, inclusief een aanzet tot wegingskaders. Het onderzoek in dit project helpt om een basis te creëren voor een wegingskader voor besluitvorming rondom zulke veranderingen in relatie tot zoönosenrisico's. Via het NWO-SIA Programma Praktijkkennis Voedsel en Groen (PPVG) is de opdracht gegeven voor de thematische call 'Klimaatadaptatie & Zoönosen'. Het draait daarbij om praktijkgericht onderzoek van hogeschole dat bijdraagt aan handelingsperspectieven voor professionals, bijvoorbeeld landschapsarchitecten. De focus ligt op klimaatadaptatiemaatregelen in de directe leefomgeving van mensen, bijvoorbeeld in stedelijk gebied en/of bebouwde kom.

ACTIE 4: Versterkte aanpak vectoren

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en het Centrum Monitoring Vectoren (CMV) van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) hebben in november 2023 een gezamenlijk kennisplatform vectorgebonden infectieziekten opgezet. Dit kennisplatform houdt zich bezig met monitoring, het genereren van kennis en kennisverspreiding aan (decentrale) overheden. Vanuit het kennisplatform vectorgebonden infectieziekten wordt onderzoek gedaan naar vectoren en daarmee samenhangende risico's voor

zoönosen. Hierbij wordt ook gekeken naar de impact van veranderingen in de leefomgeving, klimaatverandering en klimaatadaptatiemaatregelen. Zo moet bijvoorbeeld de kennis uit het NWO-SIA Programma ([actie 3](#)) landen in het kennisplatform zodat deze beschikbaar komt voor beleidsmakers. Aanvullende kennis moet leiden tot verbeterde aanpak van de muggen en teken en ziekteverwekkers die zij bij zich kunnen dragen. Tegelijkertijd wordt nog steeds uitvoering gegeven aan de ‘tekenstrategie’ die het ministerie van VWS in 2019 heeft opgesteld. Tevens is een pilot westnijlvirus-surveillance in de afgelopen periode uitgevoerd. Deze richtte zich op het detecteren van besmettingen met het westnijlvirus en het ontwikkelen van een gezamenlijke communicatie- en beheersingsstrategie. Op basis van deze pilot werkt het RIVM aan continuering van de surveillance, waarbij ook rekening gehouden wordt met de EU4Health grant voor One Health surveillance die bij de Europese Commissie (EC) is ingediend (zie [actie 34](#)).

Veehouderij en landbouwhuisdieren

ACTIE 5: Verminderen risico op uitbraken met (zoönotische) ziekteverwekkers

Om het risico op uitbraken met en de verspreiding van (zoönotische) ziekteverwekkers te verminderen zijn factoren die het zoönosenrisico beïnvloeden in beeld gebracht. Bestaande modellen en kennis over eerdere dierziekte- en zoönosenuitbraken werden geanalyseerd (Kamerstukken II 2022/23 29683, nr. 273) en een kwantitatief onderzoek werd uitgevoerd naar risicofactoren van pluimveebedrijven in verband met vogelgriep (Kamerstukken II 2022/23 28807, nr. 269). De onderzoeken zijn gebruikt bij de totstandkoming van de adviezen over zoönosen en dierziekten (zie [actie 3](#))

en voor het Intensiveringsplan preventie vogelgriep (Kamerstukken II 2022/23, 28807, nr. 291).

ACTIE 6: Bioveiligheidsplan voor veehouderijsectoren

De ontwikkeling van een bedrijfsspecifiek bioveiligheidsplan voor pluimveebedrijven, met de hygiënescan als basis, is afgerond, evenals de pilot met dit plan. Ze vormen de basis voor de regelgeving voor een bedrijfsspecifiek bioveiligheidsplan voor pluimveebedrijven; deze wordt begin 2025 gepubliceerd. In de voortgangsrapportage van het Intensiveringsplan preventie vogelgriep wordt hier nader op ingegaan.

Aan de hand van het eindrapport van de eerder uitgevoerde pilot in de pluimveesector (en het borgen hiervan) zal in overleg met andere sectoren worden besloten hoe dit verder wordt uitgerold naar andere veehouderijsectoren. Daarbij wordt prioriteit gegeven aan de varkenssector.

ACTIE 7: Keurmerk zoönosen voor bedrijven met een publieksfunctie

Dit keurmerk van Royal GD (Gezondheidsdienst voor Dieren, GD) voor bedrijven met een publieksfunctie is een zoönosenchecklist die de dierhouder en diens dierenarts jaarlijks invullen en doorspreken. De controlelijst geeft dierhouders inzicht waar risico's liggen op het gebied van (verspreiding van) zoönosen en geeft handvatten hoe deze risico's te verminderen (denk bijvoorbeeld aan goede mogelijkheden om handen te wassen na het aaien van dieren). Het keurmerk wordt door veel dierhouders gebruikt en wordt door bepaalde overkoepelende instanties verplicht voor aangesloten bedrijven. De inhoud van de lijst wordt jaarlijks geactualiseerd door GD. Daarnaast vindt er sinds 2023 periodiek een overleg plaats tussen GD, GGD'en, RIVM, NVWA, en IRAS (Institute for Risk Assessment Sciences, Universiteit Utrecht) met als

doel om de checklist te bespreken en te bezien hoe het keurmerk meer onder de aandacht kan worden gebracht bij de doelgroep. Het afgelopen jaar is in overleg met GGD'en gewerkt aan een informatiefolder om GGD'en te ondersteunen met informatie die zij bijvoorbeeld bij advisering over vergunningsaanvragen voor nieuwe locaties kunnen gebruiken. Daarnaast wordt tweemaal per jaar een nieuwsbrief voor deelnemers verstuurd, waarin GD extra toelichting geeft op vragen of zaken uit de checklist, en tevens belangrijke zoönotische signalen die op dat moment spelen met deelnemers deelt.

ACTIE 8: Vaccinatie om verspreiding HPAI te beperken

Met een stapsgewijze aanpak werkt LVVN aan een plan om vaccinatie van pluimvee tegen hoogpathogene vogelgriep (H5N1) zo snel mogelijk en met zo gering mogelijke risico's voor dier- en volksgezondheid in de toekomst mogelijk te maken. In september 2023 is een veldproef gestart met twee recent ontwikkelde vaccins. Daarvoor zijn leghennen gevaccineerd die gedurende 85 weken worden gehouden op twee reguliere legbedrijven. De hennen worden gemonitord gedurende de hele productieperiode om een eventuele infectie zo snel mogelijk op te sporen en om de afweerreactie in de tijd te volgen. Om de effectiviteit van de vaccins gedurende die hele periode te onderzoeken worden op vier momenten transmissieproeven uitgevoerd, onder gecontroleerde omstandigheden. Daarin wordt gekeken of de vaccins in staat zijn verspreiding van virus te verminderen. De tweede proef is uitgevoerd, en de resultaten worden in een rapport met de voortgangsrapportage van het Intensiveringsplan preventie vogelgriep naar de Kamer gestuurd. Een derde proef is net afgerond, de resultaten komen in de loop van 2025, maar er komt hierover geen tussenrapportage. Na afloop van de hele veldproef worden alle gegevens gebruikt om surveillancescenario's geschikt

voor de Nederlandse situatie door te rekenen op effectiviteit en haalbaarheid en om een scenario voor een grootschalig vaccinatieprogramma te ontwikkelen. De veldproef loopt tot december 2025. Naast de veldproef zijn veel stappen gezet om een pilot op enkele legbedrijven uit te voeren. De voorbereidingen hiervoor lopen nog, en er lijkt nu toch echt een start gemaakt te kunnen worden. Er is een deelnemer, er zijn afnemers van de eieren en de meeste zaken rond de financiering van de proef zijn geregeld. Om eventuele handelsbelemmeringen weg te nemen zijn veel gesprekken gevoerd met handelspartners in derde landen, vooral de VS, Japan, Canada en het VK. De eerste drie hebben geen bezwaar tegen de pilot mits de eieren in Nederland worden afgezet. Met het VK wordt nog een gesprek gevoerd op 21 januari en we hebben goede hoop dat ook zij hun bezwaren zullen intrekken en geen belemmeringen meer opwerpen tegen de import van producten van niet-gevacineerd pluimvee. De ervaringen van de pilot worden verzameld en medio 2025 worden de eerste gerapporteerd. Mede afhankelijk van deze ervaring, de gegevens van de veldproef en de vogelgriepsituatie in Nederland en omliggende landen zullen dan verdere stappen worden gezet om te komen tot een grootschalige vaccinatiecampagne.

ACTIE 9: Lange afstandstransporten van landbouwhuisdieren verminderen

Het risico op in- en versleep van dierziekten en zoönosen bij lange afstandstransporten wordt onder andere beheerst door Europese diergezondheidsregelgeving (Verordening (EG) nr. 2016/429). Nederland zet zich samen met andere lidstaten (zoals de “Vught groep”: Duitsland, Denemarken, Zweden en België) in om lange afstandstransporten te verminderen vanuit het perspectief van dierenwelzijn, o.a. bij het proces omtrent de herziening van de Transportverordening (Verordening (EG) nr. 1/2005).

ACTIE 10: Pilot influenzavirussen varkenshouderij

Het varken staat in de wetenschappelijke literatuur bekend als een dier waar potentieel vermenging van influenzavirussen van verschillende diersoorten (waaronder de mens) kan plaatsvinden. Om die reden achten experts het belangrijk dat er meer onderzoek gedaan wordt naar de influenzastammen die rondgaan in de varkenshouderij. Dit onderzoek is in een pilot in november 2022 gestart door RIVM, in samenwerking met GD, Wageningen Bioveterinary Research (WBVR) en Erasmus University Medical Center (Erasmus MC) en liep tot eind 2023. Deze pilot bestond onder andere uit een surveillance van varkensinflenzavirussen waarbij gestreefd werd naar het verzamelen van 200 influenzavirussen afkomstig van varkens op bedrijven verspreid door Nederland. De data van deze virusstammen moest samenkomen in een database waarin de genoemde partijen de informatie over deze virusstammen laagdrempelig met elkaar konden delen (zie [actie 37](#)). De gevonden stammen werden met elkaar vergeleken om zodoende vroegtijdig trends in varkensinflenzavirussen te volgen en te vergelijken met relevante humane influenzavirussen. De resultaten van deze pilot zijn op 29 januari 2024 met de Tweede Kamer gedeeld (Kamerstuk 28807, nr. 296). De surveillance wordt met inachtneming van de aanbevelingen uit de pilot voortgezet waarbij oog wordt gehouden voor het borgen van een landelijke dekking van deze surveillance. In 2025 zal RIVM nagaan of, en hoe deze surveillance ná 2026 kosteneffectief voortgezet kan worden.

ACTIE 11: Dierwaardige veehouderij, in balans met de volksgezondheid

Op 1 juli 2024 is de Wet dieren gewijzigd, waarbij is vastgelegd dat uiterlijk 1 juli 2025 een ontwerp-AMvB dierwaardige veehouderij aan de beide Kamers zal worden voorgehangen. Voordat maatregelen in de AMvB worden opgenomen, worden voor- en nadelen van het voorschrift

afgewogen, waaronder mogelijk gevolgen voor het zoönoserisico. De internetconsultatie van deze AMvB zal in het eerste kwartaal van 2025 plaatsvinden. Het is op dit moment niet mogelijk om op de inhoud van de AMvB vooruit te lopen.

Wilde dieren en gezelschapsdieren

ACTIE 12: Terugdringen (illegale) handel in levende (wilde) dieren en bushmeat

In de risico-inventarisatie die uitgevoerd is door Bureau Risicobeoordeling & Onderzoek (BuRO) van de NVWA, aangeboden aan de Kamer op 19 juli 2024 (Kamerstuk 29683, nr 301), staat beschreven dat de kans dat naar Nederland gesmokkeld bushmeat tot een infectie met een zoönose leidt, waarschijnlijk verwaarloosbaar is. Het risico op overdracht van een zoönose lijkt vooral te ontstaan in het land van herkomst. BuRO NVWA adviseert om aanvullend onderzoek te doen om meer informatie te verzamelen over bushmeat. Daar wordt op de volgende wijze invulling aan gegeven: WBVR gaat, samen met NVWA en Douane, onderzoek uitvoeren om te bepalen welke ziekteverwekkers gevonden worden bij in beslag genomen producten, en om te bepalen van welke diersoorten deze producten afkomstig zijn. Daarnaast wordt geïnventariseerd welke methodes beschikbaar zijn en waar behoefte aan is bij handhavende instanties om producten te identificeren. Met betrekking tot traditionele medicijnen blijkt uit de risico-inventarisatie van BuRO NVWA dat er te weinig informatie beschikbaar is om mogelijke (microbiologische of chemische) risico's te duiden. Bekeken wordt of extra onderzoek deze informatie beschikbaar zou kunnen maken. Voor inspecties in het kader van CITES is sinds 2023 een

tijdelijke extra FTE bij NVWA toegevoegd voor drie jaar; daarmee is de gerichte opsporing voor handel in illegale dieren en dierlijke producten verstevigd.

Op internationaal vlak zet Nederland zich, conform motie Graus (Kamerstuk 29683, nr. 295), in om de risico's van het gebruik van wilde dieren in traditionele medicijnen bij de World Health Organization (WHO) Traditional Medicine Strategy 2025-2034 te agenderen. De inzet daarbij is om het gebruik van wilde dieren in traditionele medicijnen zoveel mogelijk te beperken.

ACTIE 13: Agenderen risico's 'wet markets'

Bij de World Health Assembly is dit onderwerp in 2022 geagendeerd en het is opgenomen in de 5 jaren strategie van de WHO. De WHO en de Quadripartite (de Quadripartite is het samenwerkingsverband tussen de Voedsel- en Landbouworganisatie (FAO), het Verenigde Naties milieuprogramma (UNEP), de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) en de Wereldorganisatie voor diergezondheid (WOAH)) hebben ook het ontwikkelen van risicobeperkende maatregelen om spillover tussen wilde dieren en huisdieren en mensen, met inbegrip van markten voor levende dieren (traditionele markten) opgenomen in het [One Health Joint Plan of Action \(2022-2026\)](#) (OHJPA). Nederland ondersteunt financieel het werk van de WHO m.b.t. de ontwikkeling van een richtlijn om volksgezondheidsrisico's die verband houden met de verkoop van levende dieren die worden gehouden, geslacht en verkocht voor voedsel, traditionele medicijnen of andere doelen op traditionele voedselmarkten (wet markets) te beperken. Nederland heeft zoönotische risico's van verkoop van levende dieren geagendeerd (en laten opnemen) bij de "Guidelines for Food Hygiene Control Measures in Traditional Markets for Food" van Codex Alimentarius. De Guidelines worden nog opgesteld en het is de verwachting dat deze aangenomen zullen worden tijdens de Codex Alimentarius Commission in 2025.

ACTIE 14: Internationale aandacht voor bioveiligheid

Bioveiligheid is een belangrijk instrument om verspreiding van (zoönotische) ziekteverwekkers tegen te gaan. In internationale gremia wordt, wanneer de onderwerpen zich aandienen, door Nederland het belang van bioveiligheid benadrukt. Daarbij richt de focus zich nu op bioveiligheid in de veehouderij, passend bij de nationale inzet op dit onderwerp. Mocht uit de nog lopende nationale onderzoeken ([actie 15](#)) blijken dat ook bij beurzen risico's zijn dan kan besloten worden ook dit internationaal uit te dragen. De NVWA heeft met extra capaciteit vanuit het actieplan de inspecties op dierbeurzen geïntensiveerd. Tijdens de inspecties wordt ook gericht geïnspecteerd op de aanwezigheid van diergezondheidsdocumenten als dieren vanuit het buitenland zijn gekomen.

ACTIE 15: Intensiveren toezicht Nederlandse dierenbeurzen en aanvullende zoönosenmaatregelen

Vanaf 2023 heeft NVWA capaciteit beschikbaar waarmee het toezicht op dierenbeurzen verstevigd is. Ook de keten van handel rondom deze beurzen heeft daarbij de aandacht van de toezichthouder. Uit een eerste onderzoek naar reptielenbeurzen is gebleken dat het risico voor het oplopen van een zoönose tijdens het bezoeken van een reptielenbeurs zeer laag is. Op dit moment is het onderzoek naar zoönosenrisico's van vogelbeurzen gaande, de resultaten hiervan worden Q1 2025 verwacht, en wordt het onderzoek naar zoönosenrisico's van beurzen met zoogdieren voorbereid. Aan de hand van de resultaten van deze onderzoeken wordt beoordeeld of en zo ja welke maatregelen nodig zijn om zoönosenrisico's op vogelbeurzen en beurzen met zoogdieren te verkleinen.

ACTIE 16: Ontwikkeling lijst voor geschikte gezelschapsdieren, mede vanwege zoönosenrisico's

De huis- en hobbydierenlijst is op 1 juli 2024 in werking getreden. De dieren op deze lijst mogen worden gehouden en er mag mee gefokt worden. Dieren die niet op de lijst staan maar die op 1 juli 2024 al in Nederland waren, mogen worden gehouden tot ze overlijden. Er mag niet mee gefokt worden. Het zoönosenrisico is één van de criteria op basis waarvan deze lijst is opgesteld. De staatssecretaris van LVVN heeft aangegeven dat hij een positieflijst voor reptielen gaat ontwikkelen (Kamerstukken II 2024/2025, 28286, nr. 1352). Daarnaast blijft Nederland opgedane ervaringen met het ontwikkelen van de huis- en hobbydierenlijst delen.

ACTIE 17: Verkleinen risico's waar gezelschapsdieren grootschalig bij elkaar komen

RVO heeft middels een enquête in kaart gebracht welke knaagdieren in grotere aantallen worden gehouden, verhandeld en getransporteerd. Daarnaast is door de NVWA onderzocht of bewegingen van gezelschapsdieren van en naar Nederland in kaart konden worden gebracht. Daaruit komen geen aanwijzingen dat er veel plaatsen zijn waar knaagdieren grootschalig gehouden worden.

ACTIE 18: Duurzame en effectieve plaagdierbeheersing

Plaagdieren kunnen niet alleen overlast veroorzaken, maar ook zoönotische ziekteverwekkers overdragen. Daarom is binnen het vierjarige (2021-2024) programma 'Duurzame en effectieve plaagdierbeheersing' samengewerkt met onder andere gemeenten om ervoor te zorgen dat de overlast van plaagdieren verminderd wordt. Het programma loopt eind 2024 af. De Integrated Pest Management (IPM) methode is uitgerold, plaagdierbeheersers zetten eerst preventieve maatregelen en niet-chemische bestrijding in

om rattenoverlast te bestrijden, en pas daarna biociden (met certificering). Het netwerk van stakeholders dat tijdens dit programma gericht op knaagdierbestrijding is opgebouwd blijft bestaan en zet zich voort in een breder platform voor plaagdierbestrijding.

Humane preventie en zoönosengeletterdheid

ACTIE 19: Gericht verbeteren zoönosengeletterdheid bij burgers en professionals *Burgers*

Het is belangrijk om bij het brede publiek kennis en bewustzijn te vergroten over zoönosenrisico's en over risicoverlagende maatregelen, zodat de kans op besmetting zo veel mogelijk verkleind wordt. Voor het gericht verbeteren van deze zoönosengeletterdheid heeft RIVM onderzocht voor welke transmissieroutes en doelgroepen aanvullende (overheids)communicatie zinvol is. Dit is gedaan door een onderzoek uit te voeren bij verschillende doelgroepen naar verschillende transmissieroutes zoals omgaan met teken en muggen; zwemmen in buitenwater; reizen en omgang met huisdieren. Uit dit marktonderzoek en de verdiepende analyses hiervan bleek dat er nog hiaten zijn in kennis en gedrag bij sommige doelgroepen en transmissieroutes, die van 2024-2026 nader onderzocht zullen worden. Inmiddels heeft RIVM een verdiepend onderzoek uitgevoerd naar het gedrag van mensen bij het voorkomen van tekenbeten. Daarnaast wordt gekeken naar kennis en gedrag bij het zwemmen in buitenwater, omdat uit het marktonderzoek blijkt dat er een gat is tussen kennis over de risico's van zwemmen in buitenwater en gedrag om deze risico's te verkleinen. Ook richt RIVM zich op de doelgroep reizigers, omdat met name jongeren relatief slecht scoren als het gaat

om zich goed te informeren over hondsdoelheid wanneer ze naar endemische gebieden reizen. Daarnaast zijn ze ook minder vaak geneigd een arts te informeren nadat ze ziek worden bij terugkomst. De communicatie over deze thema's wordt in samenwerking met betrokken instanties voorbereid en uitgevoerd.

Professionals

Dierenartsen zijn goed opgeleid over de risico's van zoönosen en de risicoverlagende maatregelen die zij kunnen nemen. Bij huisartsen is het beeld dat er behoefte is aan training over dit onderwerp, zie [actie 21](#) voor toelichting. In 2023 en 2024 lag de focus op wildopvangmedewerkers, zorgmedewerkers, dierenartsen, bedrijven met een publieksfunctie (zoals agrarische kinderdagopvang), medewerkers van dierenpeciaalzaken, terreinbeheerders en ruimers. De komende jaren volgen andere doelgroepen. Onder [actie 21](#) wordt uitgebreider ingegaan op bovenstaande doelgroepen.

ACTIE 20: Voorlichting over het seoulvirus en te nemen hygiënemaatregelen

Voorlichting over de preventie van de transmissie van seoulvirus bij rattenfokkerijen en te nemen maatregelen zou verbeterd worden door meer specifieke informatie te verstrekken. Door RIVM is onderzoek uitgevoerd naar specifieke maatregelen (zoals bijvoorbeeld: het gescheiden houden van verschillende nesten). Dit onderzoek heeft echter geen duidelijke aangrijpingspunten opgeleverd en de doelgroep van rattenfokkerijen is lastig bereikbaar. Om deze groep toch te kunnen bereiken is de informatie over 'kooidieren' in het algemeen geactualiseerd op de website van LICG, zodat deze doelgroep de informatie daar zelf kan vinden.

ACTIE 21: Stimuleren One Health in opleidingen Wildopvangmedewerkers

Het Dutch Wildlife Health Centre (DWHC) heeft een lespakket ontwikkeld voor medewerkers in de wildopvang over o.a. zoönosenrisico's bij het hanteren en vervoeren van zieke of dode wilde dieren. Het DWHC heeft deze cursus reeds twee keer gegeven in 2024.

Zorgmedewerkers

Zorgmedewerkers uit de eerste lijn kunnen geconfronteerd worden met zoönotische infectieziekten. Om deze ziektebeelden tijdig te herkennen is goede educatie over dit onderwerp heel belangrijk. Omdat er bij huisartsen behoefte lijkt te zijn aan training over dit onderwerp is door een aantal GGD'en samen met RIVM een standaardpresentatie over zoönosen ontwikkeld. De GGD'en kunnen die gebruiken voor de (na)scholing van huisartsen. Daarnaast heeft het ministerie van VWS een bijdrage geleverd aan NHG voor het updaten van een e-learning voor huisartsen over zoönosen zodat deze gratis en dus laagdrempelig aangeboden kan worden.

Bedrijven met een publieksfunctie

Op bedrijven met een publieksfunctie zoals kinder- en zorgboerderijen komen mensen in contact met dieren. In sommige gevallen gaat het om risicogroepen zoals kinderen of mensen met een kwetsbare gezondheid. Om de zoönosengeletterdheid van medewerkers op zorgboerderijen te verhogen, is de Federatie Landbouw en Zorg gefaciliteerd in het verspreiden van de poster "Voorkom ziek worden op de boerderij" aan de ruim 800 zorgboeren die bij de Federatie zijn aangesloten.

Medewerkers van dierenspecialzaken

Uit gesprekken met Dibevo blijkt dat er aandacht is voor zoönosen bij medewerkers van dierenspecialzaken. Deze doelgroep vraagt op dit moment geen nadere aandacht.

Medewerkers die worden ingezet bij ruiming (bijv. bij een bedrijf met pluimvee waar vogelgriep is vastgesteld)

Door NVWA worden via een uitzendbureau externe medewerkers ingezet bij ruiming. Deze medewerkers krijgen via het uitzendbureau instructie over zoönosen en hygiënische maatregelen. Het lespakket is afgestemd met NVWA. Vanwege de expertise van NVWA over zoönosen is geen verdere actie nodig bij deze groep.

Terreinbeheerders en nieuwe doelgroepen

Bij deze groepen gaat het om bijvoorbeeld boswachters. De gesprekken met de koepelorganisaties voor terreinbeheerders zullen begin 2025 plaatsvinden. Ook zullen in 2025 andere doelgroepen uitgekozen worden om deze inventarisatie mee te vervolgen.

Serious game: R-factor

In het kader van zoönosengeletterdheid is een nieuwe serious game ontwikkeld: de R-factor. Deze game kan zonder spelbegeleiders gespeeld worden en is daardoor toegankelijker dan de eerder ontwikkelde One Health game. De R-factor is ook beschikbaar in het Engels en is verspreid onder meer dan 100 nationale en internationale stakeholders. Tijdens de Bijeenkomst versterken zoönosen-beleid op 17 september 2024 is het spel gespeeld met verschillende groepen.

ACTIE 22: Standaarden, richtlijnen en informatie voor huisartsen en patiënten

Huisartsen maken meestal gebruik van NHG-richtlijnen en gebruiken bij specifieke (zoönotische) infectieziekten

aanvullend Landelijke Coördinatie Infectieziektebestrijding (LCI)-richtlijnen. Uit besprekingen met NHG bleek dat aanpassingen van de NHG-richtlijnen niet nodig is, omdat bij de relevante NHG-richtlijnen reeds aandacht wordt besteed aan zoönosen. Bij reguliere updates van deze richtlijnen is met NHG afgesproken dat er daar waar relevant extra op wordt gelet of er voldoende aandacht is voor zoönosen.

ACTIE 23: Influenzapreventie bij specifieke doelgroepen

Specifieke beroepsgroepen (zoals veehouders, dierenartsen of boswachters) kunnen blootgesteld worden aan (dierlijke) influenzavirussen. Om de kans op recombinatie van influenzavirussen uit mensen, varkens en vogels te verkleinen helpt het wanneer deze groepen gevaccineerd worden met de seizoensgriepvaccinatie. Daarom wordt met vertegenwoordigers van sector-, werkgevers en vrijwilligersorganisaties ingezet op communicatie over het belang van deze vaccinatie. Binnen het Intensiveringsplan vogelgriep is het laagdrempelig aanbieden van seizoensgriepvaccinatie voor personen die professioneel in aanraking komen met (potentieel) besmette dieren nader onderzocht; vooralsnog is er geen goed passende route gevonden die binnen het vaccinatiestelsel past. Wel loopt momenteel een onderzoek bij GGD Gelderland-midden naar de vaccinatiebereidheid onder de doelgroep. De resultaten van dit onderzoek worden betrokken bij een besluit over of en zo ja hoe seizoensgriepvaccinatie laagdrempelig kan worden aangeboden. Daarbij wordt ook de (veronderstelde) effectiviteit en doelmatigheid meegewogen. In de voortgangsrapportage van het Intensiveringsplan preventie vogelgriep wordt hierop nader ingegaan. RIVM heeft een werkgroep ingericht met experts die het gebruik van antivirale middelen en inbedding van verstrekking van deze middelen via de Arbosystematiek hebben geoptimaliseerd.

Detectie

De zoönosenstructuur

ACTIE 24: Internationale kennisdeling zoönosenstructuur en nationale actieplannen zoönosen

Nederland heeft afgelopen jaren op verschillende momenten internationaal aandacht gevraagd voor de werking van de Nederlandse zoönosenstructuur en de meerwaarde van nationale actieplannen, bijvoorbeeld bij de Health Security Committee (HSC) en bij een CVO (Chief Veterinary Officer) - CMO (Chief Medical Officer) meeting, en zal dit blijven doen. In het One Health European Joint Program (OHEJP) is door RIVM met en voor lidstaten een toolkit voor het opzetten van een zoönosenstructuur ontwikkeld. De onderdelen van de toolkit ondersteunen landen bij het opzetten en uitvoeren van de signalering, de risicoanalyse en het risicomanagement van zoönosen en heeft tot doel de (gestructureerde) samenwerking tussen het humane en het veterinaire domein op het gebied van (opkomende) zoönosen in Europese lidstaten te versterken. Het OHEJP eindigde in september 2023. De opgedane kennis en tools worden verder verspreid o.a. door het door RIVM gecoördineerde netwerk One Health Strengthening Europe (zie ook [actie 50](#)).

ACTIE 25: Witte vlekken analyse van de signaleringsfunctie van het SO-Z

RIVM heeft, als voorzitter van het Signaleringsoverleg Zoönosen (SO-Z), in 2023 een analyse uitgevoerd om na te gaan of het SO-Z voldoende zicht heeft op alle relevante signalen uit het veld en of aanvullende monitoringsactiviteiten of monitoringsdata uit andere bronnen noodzakelijk is. Daarbij werd onder andere aanbevolen een verkenning te doen naar de (zoönotische risico's van de) insectensector en de visteeltsector.

Voor de insectensector is verkennend onderzoek opgezet (zie [actie 31](#)). VWS heeft met verschillende partijen (RIVM, NVWA, WUR, ea) overlegd en op basis van dit vooronderzoek geconcludeerd dat een verdere verkenning van de visteeltsector niet nodig is.

Een andere aanbeveling uit de witte vlekken analyse was dat Erasmus-MC deelnemende partij moest zijn in het maandelijkse overleg van het SO-Z, dat is in 2023 gerealiseerd.

ACTIE 26: Doorvoeren aanbevelingen zoönosenstructuur uit de evaluatie SARS-CoV-2 bij nertsen

Bij de uitbraak van SARS-CoV-2 bij nertsen in 2020 is de zoönosenstructuur voor de eerste keer in zijn geheel doorlopen. De aanpak van deze uitbraak is door het Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement (COT) geëvalueerd en er is gekeken hoe de zoönosenstructuur heeft gefunctioneerd en hoe bijvoorbeeld is samengewerkt tussen de ministeries van VWS en LNV. De eerste aanbeveling gaat over het in een vroeg stadium combineren van veterinair en humaan onderzoek bij het opstarten van onderzoek naar potentiële zoönosen en/of uitbraken daarvan. De instituten aan beide kanten worden gestimuleerd om betrokken te zijn bij elkaars onderzoeken. Bij aanvraag van dergelijke onderzoeken vanuit het Rijk wordt hier specifiek aandacht voor gevraagd. De aanbevelingen uit deze evaluatie werden daarnaast meegenomen in het zoönosentraject van Berenschot (zie [actie 44](#)). RIVM heeft naar aanleiding van de aanpak van de uitbraak onder de nertsen een voorstel gedaan voor het invoegen van een extra overlegstructuur in de zoönosenstructuur. Dit zogeheten 'Afstemmingsoverleg' is inmiddels aan de structuur toegevoegd.¹

¹ [Schematische weergave zoönosenstructuur](#).

Monitoring en signalering in de leefomgeving en bij dieren

ACTIE 27: Europese naleving van surveillanceprogramma's voor signaleren (nieuwe) ziekten

In de Europese diergezondheidsverordening is het verplicht dat lidstaten surveillanceprogramma's hebben om (nieuwe) ziekten snel te signaleren. In Nederland is dat met verschillende veterinaire monitoringsprogramma's ingeregeld. Nederland heeft op meerdere momenten in 2022 en 2023 bij Europese partners kenbaar gemaakt dat er aandacht moet zijn voor de invulling van de Europese verplichting voor surveillanceprogramma's om (nieuwe) ziekten snel te signaleren. Zo heeft de Nederlandse CVO het aangekaart bij het Directoraten-Generaal (DG) overleg met de EC, en is het tevens informeel op verschillende momenten met Europese lidstaten en de Commissie besproken. Daarbij zijn praktische en concrete voorbeelden gegeven, zoals de Nederlandse basismonitoring, die ter illustratie kunnen dienen voor andere lidstaten.

ACTIE 28: Update EmZoo-lijst met risicovolle zoönotische ziekteverwekkers voor gerichte monitoring

RIVM heeft een nieuwe selectie van zoönotische ziekteverwekkers uitgevoerd, waaronder ook enkele nieuwe sinds de vorige samenstelling van de lijst in 2010. Ook is een aantal workshops georganiseerd met professionals uit diverse domeinen om de criteria te scoren aan de hand waarvan de ziekteverwekkers moeten worden meegewogen. Inmiddels is een start gemaakt met het scoren van de ziekteverwekkers. Uiteindelijk zal dit leiden tot een nieuwe prioritering van zoönotische ziekteverwekkers en zal de database behorend bij de prioritering actueel worden

gehouden. De resultaten van deze geprioriteerde lijst zijn ook input voor het definiëren van aanvullende One Health surveillancesystemen.

ACTIE 29: Intensiveren monitoring vectoren en vectorgebonden ziekteverwekkers

Door klimaatverandering, -adaptatie en andere veranderingen in de leefomgeving kan de aanwezigheid van bepaalde vectoren in de natuur toenemen en daarmee zorgen voor een toename van vectoroverdraagbare infectieziekten. Daarom is vanaf 2023 geld beschikbaar gemaakt voor de uitbreiding van de monitoring door het Centrum Monitoring Vectoren van de NVWA. Hiermee kan breder (en nog beter) zicht gehouden worden op vectoren en in samenwerking met het RIVM ook beter zicht worden gehouden op de ziekteverwekkers die via vectoren worden verspreid.

ACTIE 30: Signalering zoönosen in wilde dieren

Door het ontwikkelen van een database waarin klinische gegevens van levende zieke wilde dieren centraal kunnen worden vastgelegd komen trends en ontwikkelingen in deze dieren beter in beeld. Hierdoor kunnen uitbraken van (zoönotische) ziekten eerder gesignaleerd worden. De database is in de ontwikkelingsfase, in een samenwerkingsverband van verschillende wildopvangcentra, DWHC en Van Hall Larenstein. Een subsidie voor de ontwikkeling van deze database is eind 2024 verstrekt.

ACTIE 31: Opzetten monitoringsprogramma insectenweek

Insecten worden in toenemende mate gebruikt voor diervoeder en menselijke consumptie. Door WBVR, Wageningen Food Safety Research (WFSR), GD en het RIVM is een pilotonderzoek gedaan naar mogelijke zoönotische ziekteverwekkers in de insectensector, als verkenning voor

de noodzaak van een monitoring voor de insectenkweek en de wijze waarop die kan worden ingericht. Het onderzoeksrapport is in 2024 gepubliceerd ([Ziekten, plagen en zoönosenverwekkers in de insectenteelt - Research@WUR](#)). Het onderzoek is een eerste inventarisatie van mogelijk aanwezige bacteriën en virussen en heeft geen risico's gekwantificeerd. Er is op dit moment geen reden om over te gaan tot inrichten van een monitoringprogramma voor zoönotische ziekteverwekkers. De onderzoekers doen suggesties voor vervolgonderzoek vanuit diverse belangen. In overleg met de sector, die momenteel in overleg met LVVN een agenda voor de komende jaren opstelt, wordt gezien of en hoe hieraan invulling wordt gegeven.

Monitoring en signalering in humane gezondheidszorg

ACTIE 32: Europese versterking surveillance zoönotische ziekteverwekkers bij dieren en in het milieu

De European Food Safety Authority (EFSA) helpt, in samenwerking met het European Centre for Disease Prevention and Control (ECDC), lidstaten in Europa met het opzetten van een gecoördineerd surveillancesysteem voor zoönotische ziekteverwekkers bij dieren en in het milieu. De EFSA verzamelt hierbij alle data die uit de verschillende Europese lidstaten komen en gebruikt die bij systematische risicobeoordelingen. Dit heeft als doel om te komen tot een Europees geharmoniseerde surveillance in een One Health aanpak. RIVM is aangewezen als nationale coördinator bij het opzetten van die gecoördineerde surveillance in Nederland, en doet dat in samenwerking met partners uit de zoönosenstructuur.

ACTIE 33: Versterking humane surveillance

RIVM verbetert in opdracht van VWS de surveillance van infectieziekten in het kader van pandemische paraatheid via het Programma ‘Vernieuwing Surveillance Infectieziekten’². De verbinding met domeinen buiten de publieke gezondheid wordt versterkt, vooral het zorg-, dier- en milieudomein, om te zorgen dat relevante data sneller beschikbaar zijn en gekoppeld kunnen worden ten behoeve van de surveillance van infectieziekten. Het programma levert generieke oplossingen op voor het vernieuwen en verbeteren van datastromen die breder (ziekteverwekker onafhankelijk) ingezet kunnen worden. Hiervoor lopen eind 2024 een twintigtal projecten en initiatieven, waaronder: analyse-op-afstand van data uit zorginstellingen (ziekenhuizen en verpleeghuizen), geautomatiseerde datapipelines, een platform voor de opslag en visualisatie van genetische data van ziekteverwekkers voor laboratoria en digitale gegevensuitwisseling t.b.v. de NIVEL huisartsensurveillance. Ook op internationaal vlak wordt de humane surveillance versterkt (zie ook [actie 40](#)). Het RIVM is gestart met het door de EU toegekende project “Surveillance4NL”, dat zich richt op de infectieziektesurveillance in Nederland. Specifiek op het gebied van ziekenhuisdata, citizen-science en (One Health) serologische surveillance in de bevolking en leefomgeving.

ACTIE 34: Versterking One Health surveillance

In vervolg op [actie 32](#) heeft RIVM met consortiumpartners in het kader van versterking van One Health surveillance een Nederlands onderzoeksvoorstel ingediend bij het programma EU4Health van de EC; dit voorstel is goedgekeurd. De invulling van het onderzoeksvoorstel is gebaseerd op enkele door de EFSA geprioriteerde ziekteverwekkers waarvoor op dit moment geen structurele surveillancesystemen zijn in Nederland, waaronder systematische surveillance van: vogelgriep en westnijlvirus

bij in het wild levende dieren en aviaire en varkensinfluenza in buitengehouden varkens en wilde zwijnen. Het consortium is eind 2023 gestart (kick-off) en sindsdien gestart met het uitvoeren van het onderzoek. Voor dit project, genaamd Strong1Health is een overeenkomst met EFSA opgesteld voor datavisualisatie en het delen van de data met EFSA. Nationaal zal genetische data van de genoemde ziekteverwekkers worden gedeeld tussen de partners door de inrichting van een online platform. In 2026 zal een roadmap worden opgeleverd voor toekomstige One Health surveillancesystemen.

ACTIE 35: Signalering zoönosen in de eerste lijn

Het ministerie van VWS heeft in 2022 overlegd met NHG over de rol van huisartsen in het signaleren van zoönotische risico’s. Wanneer een patiënt is geïnfecteerd met een (zoönotische) infectieziekte wordt materiaal door de arts afgenomen en ingestuurd naar het laboratorium. In de meeste gevallen wordt een zoönotische infectieziekte daardoor voor het eerst vastgesteld in het laboratorium. Zij maken vervolgens de melding bij GGD en de behandelend arts wordt ook op de hoogte gebracht. Dit systeem werkt goed. Aanpassing van registratiesystemen van huisartsen is niet gewenst. Wel wordt ingezet op zoönosengeletterdheid in de eerste lijn, zie [actie 21](#).

Informatie- en gegevensuitwisseling

ACTIE 36: Analyse huidige mogelijkheden gegevensuitwisseling

Binnen de One Health aanpak is het essentieel dat signalen over zoönosen vanuit de leefomgeving en het veterinaire

domein zo snel mogelijk worden uitgewisseld met de humane experts en vice versa. RIVM heeft onderzocht hoe de huidige informatiestromen in bestaande One Health-surveillancenetwerken lopen en hoe ICT-voorzieningen hierin ondersteuning bieden. Dit heeft geleid tot de hierna volgende acties.

ACTIE 37: Pilot gegevensuitwisseling varkensinfluenzavirussen

De uitdaging bij het delen van gedetailleerde informatie over influenzastammen is om verschillende onderzoekspartijen toegang te geven tot de database en tegelijkertijd de bescherming van privacygevoelige informatie te borgen. Een eerste aanpassing van het online moleculair platform is vanaf december 2022 in gebruik. Het delen van de varkensinfluenzavirussequenties en relevante humane influenzavirussequenties gebeurt volgens afspraken die zijn gemaakt in de consortiumovereenkomst die in maart 2023 is getekend door alle projectpartners (RIVM, GD, WBVR, Erasmus MC). Tijdens de pilot gegevensuitwisseling varkensinfluenzavirussen werden in totaal van 129 stammen de sequenties gedeeld in het platform. Op basis van de resultaten van de pilot (zie actiepunt 10) is besloten om de surveillance van varkensinfluenza voort te zetten. Daarbij zijn dezelfde partners betrokken als in de pilot en inmiddels zijn van 45 stammen de sequenties gedeeld. Daarnaast wordt het online platform ook gebruikt in een Europees project over de surveillance van vogelgriep in Nederland, wat gezamenlijke analyse van aviaire en varkensinfluenzavirussen mogelijk maakt.

ACTIE 38: Leidraad voor gegevensuitwisseling

RIVM heeft in 2024 een projectgroep ingericht bestaande uit One Health partners die gegevens over ziekteverwekkers bij dieren of mensen genereren, zoals: DWHC, EMC, NVWA,

² [Versterking surveillance infectieziekten | RIVM](#)

WBVR en WFSR. Deze partijen hebben een intentieverklaring getekend waarmee wordt overeengekomen dat de kennisinstituten de intentie hebben uitgesproken om data routinematig te delen. Dit zal in een vervolg moeten leiden tot een raamovereenkomst (2025) waarbij afspraken worden gemaakt welke data zullen worden uitgewisseld, hoe data worden uitgewisseld, en onder welke voorwaarden dit gebeurt. Dit is de praktische invulling van de leidraad waarmee de partijen zich committeren aan de gegevensuitwisseling. Het ministerie van VWS beziet op dit moment samen met RIVM of met deze raamovereenkomst alle benodigde gegevens gedeeld kunnen worden, of dat er nog juridische blokkades zijn die kunnen worden meegenomen bij de derde tranche van de wijziging van de Wet publieke gezondheid.

ACTIE 39: Platform gegevensuitwisseling One Health zoönosen

Daarnaast werkt RIVM aan de opzet van een dataplatform waarmee o.a. One Health data tussen verschillende partners gedeeld moet gaan worden. Dit is een complexe opgave die de komende jaren stapsgewijs wordt aangepakt en ook voor een groot deel op het humane vlak van gegevensuitwisseling ligt. Hierbij worden steeds de geleerde lessen meegenomen uit diverse pilots die gelijktijdig worden uitgevoerd, zoals de pilot gegevensuitwisseling varkensinfluenzavirussen ([actie 37](#)).

ACTIE 40: Gegevensuitwisseling internationaal

RIVM is coördinator van de Europese Joint Action 'United4Surveillance' en is de werkpakketleider van het werkpakket One Health Surveillance. Het doel van het project is de integratie van Europese surveillancesystemen door het versterken van nationale surveillancesystemen. Dit Europese project is gestart in januari 2023 en zal lopen tot eind 2025. De meerwaarde van dit project is de pragmatische manier waarbij landen elkaar helpen om hun surveillancesysteem zo goed

mogelijk in te richten, op basis van hun eigen ervaringen. Ook wordt door de landen die lid zijn van de WHO onderhandeld over voorstellen in het pandemie-instrument. Een van de thema's in het instrument gaat over internationale gegevensuitwisseling. De partijen bij het verdrag verplichten zich tot het zo snel mogelijk delen van risicovolle ziekteverwekkers en de genetische sequentiedata daarvan om nieuwe bedreigingen snel te kunnen detecteren. Ook Nederland onderhandelt mee via de Europese Commissie, die de onderhandelingen doet namens de EU-lidstaten.

ACTIE 41: Informatie- en kennisdeling veterinair – humaan

Regionale kennisnetwerken bevorderen de samenwerking en informatie-uitwisseling tussen regionale professionals zoals huisartsen, dierenartsen en GGD'en. Nederland kent al enkele kennisnetwerken en het kabinet wil andere regio's stimuleren om een dergelijk netwerk op te zetten. Tijdens de Bijeenkomst versterken zoönosenbeleid op 17 september 2024 hebben bestaande kennisnetwerken hun aanpak overgebracht op andere geïnteresseerden en zijn knelpunten besproken. De ministeries van VWS en LNV gaan in 2025 in gesprek met betrokken partijen verkennen hoe de bestaande en op te richten kennisnetwerken bij het oplossen van de knelpunten ondersteund kunnen worden. Ook is er aandacht voor de bovenregionale samenwerking. Binnen de huidige structuur van bovenregionale ondersteuning op het gebied van zoönosen werkt de Regionaal Arts Consulente (RAC) in een dubbelaanstelling vanuit GGD en RIVM en een Regionaal Veterinair Consulente (RVC) vanuit NVWA. RIVM werkt de versterking van deze structuur in samenwerking met het veld verder uit.

Respons

Respons bij dierziekten en vectoren

ACTIE 42: Versterken samenhang van draaiboeken voor respons

Berenschot heeft een gezamenlijk zoönosentraject begeleid met de Brabantse veiligheidsregio's, GGD'en, Provincie Noord-Brabant, ministeries van VWS en LVVN, NVWA en RIVM. Het traject bestond uit drie fasen: een deskstudie aan de hand van de beschikbare draaiboeken, een drietal tabletop oefeningen met de vertegenwoordigers van alle betrokken organisaties en een grote zoönosenoefening (zie [actie 44](#)). De bevindingen worden betrokken bij de aanpassing van het beleidsdraaiboek zoönosen en bij de aanpassing van het Landelijk crisisplan – infectieziekten.

ACTIE 43: Draaiboek voor zoönosenscenario waarbij gezelschapsdieren een rol spelen

Gezelschapsdieren kunnen een rol spelen in de verspreiding van zoönosen (een voorbeeld is papegaaizenziekte (psittacose)). In het geval van een onbekende zoönose, een snel verspreidende zoönose, of een zoönose met ernstige gevolgen, kan het treffen van (ingrijpende) maatregelen noodzakelijk zijn. Er moet rekening worden gehouden met een scenario waarbij veelvoorkomende gezelschapsdieren, zoals honden, katten of vogels, een rol spelen bij een dergelijke uitbraak. Hiervoor wordt een draaiboek opgesteld. Het draaiboek gaat zich richten op algemene samenwerking van partijen bij een uitbraak aangevuld met type maatregelen waaraan gedacht kan worden. Omdat het opstellen van dit draaiboek complex is, is een workshop georganiseerd tijdens de Bijeenkomst versterken zoönosenbeleid in september 2024. Hieruit kwam de behoefte naar voren om, naast de mogelijke maatregelen waaraan gedacht kan worden, ook diverse ethische aspecten

hier nadrukkelijk een plek in te geven. De verdere uitwerking vindt in 2025 plaats.

ACTIE 44: Integrale One Health oefening

Op 17 en 18 april 2023 heeft, onder leiding van Berenschot, een integrale One Health oefening plaatsgevonden (als onderdeel van het gezamenlijk zoönosentraject van Berenschot, zie [actie 42](#)). Verschillende betrokken partijen hebben een scenario voorgelegd gekregen waarbij een zoönotische infectieziekte zorgde voor een grootschalige uitbraak in de regio Brabant. Na afloop van de oefening is het verloop van het scenario geëvalueerd. De resultaten van deze evaluatie zijn verwerkt in een rapport dat Berenschot in juli 2023 heeft opgeleverd, en worden betrokken bij de aanpassing van het beleidsdraaiboek zoönosen door Berenschot.

ACTIE 45: Centrale handreiking voor dood gevonden wilde vogels en dieren

De leidraad omgang met wilde vogels met vogelgriep is op 30 november 2022 gepubliceerd en naar de Tweede Kamer gestuurd (Kamerstukken II 2022/23 28807, nr. 279). De leidraad heeft als doel duidelijkheid te geven over de rollen en verantwoordelijkheden van diverse betrokkenen. De handreiking is vernieuwd en uitgebreid naar de omgang met wilde zoogdieren met vogelgriep. Deze is in oktober 2024 gepubliceerd en naar de Tweede Kamer verstuurd (Kamerstuk 28807, nr. 303).

Respons in humane gezondheidszorg

ACTIE 46: Opschaling bestrijdingsstrategie vectoren

Als onderdeel van de paraatheid is het nodig dat wordt ingezet op onderzoek naar duurzame en (kosten) effectieve methoden voor de bestrijding van vectoren en vectorgebonden zoönosen. Daarnaast moeten bestrijdingsstrategieën voor muggen beter worden geregeld en moet er meer kennis komen over de (grootschaligere) inzet van bestrijdingsmethoden, biociden of andere alternatieven. De uitvoering hiervan komt te liggen bij het kennisplatform vectoroverdraagbare infectieziekten (zie [actie 4](#)).

ACTIE 47: Landelijk crisisplan infectieziektebestrijding

Het ministerie van VWS is bezig met het opstellen van een Landelijk Crisisplan Infectieziektebestrijding (LCP-I), in samenwerking met andere departementen en veiligheidsregio's. De afstemming daarover vindt nu plaats tussen Rijk en regio, waardoor de verzending van het document aan de Tweede Kamer is voorzien voor het voorjaar van 2025.

ACTIE 48: Update van LCI-richtlijnen

RIVM werkt periodiek de LCI-richtlijnen bij, op dit moment worden die van tekenencefalitis (TBE), influenza van dierlijke oorsprong en echinokokkose volledig herzien en zullen in 2025 worden afgerond. Ook is gestart met de evaluatie van het generieke draaiboek, in 2025 zal deze worden herzien.

Internationaal

ACTIE 49: Internationale prioriteiten voor versterken zoönosenbeleid

De internationale prioriteiten voor het versterken van het zoönosenbeleid, die in het actieplan zijn vastgelegd, richten zich op de volle breedte van One Health. Daar waar relevant wordt door Nederland aan Europese en mondiale overleggen deelgenomen om het Nederlandse zoönosenbeleid toe te lichten en ervaringen te delen (zie [actie 24](#)). Daarnaast blijft Nederland zich inzetten om zoönosen en de One Health aanpak onderdeel uit te laten maken van een pandemisch instrument (internationaal instrument voor pandemiepreventie en -paraatheid). Ook wordt het OHJPA initiatief (waar zoönosen onderdeel van zijn) van de Quadripartite ondersteund, door bijvoorbeeld inzet van Nederlandse expertise bij expertgroepen en een donatie in 2024 aan de WHO.

ACTIE 50: Inzet Nederlandse expertise Detacheringen

Bij bijeenkomsten aangaande internationale ontwikkelingen op het gebied van pandemische paraatheid en One Health is het afgelopen jaar Nederlandse expertise ingezet om internationale samenwerking te intensiveren. Om direct bij te dragen aan het versterken van Europees beleid is per 2023 voor een periode van twee jaar een Nederlandse positie gerealiseerd bij de EC voor het onderwerp diergezondheid, waaronder (vaccinatie tegen) vogelgriep. Voor zowel de WHO, WOAAH en FAO zijn kandidaten gepresenteerd voor detacheringen op het gebied van One Health. De WHO gedetacheerde is in oktober 2024 gestart. De gedetacheerden voor de WOAAH en FAO in januari 2025. Met deze detacheringen kan Nederland direct bijdragen aan het versterken van diverse internationale trajecten op het gebied van One Health en zoönosen en bijdragen aan het internationaal versterken van de (veterinaire) infrastructuur en effectief bestrijden van uitbraken wereldwijd.

One Health Strengthening Europe

Het RIVM heeft de opdracht gekregen om de samenwerking op het gebied van One Health in Europa te versterken. Dit wordt opgepakt met het One Health Strengthening Europe (OHSE)-project. Binnen Europa bestaan verschillende One Health structuren. Doel is om de bestaande structuren te verbinden en op Europees niveau samen te werken. Een belangrijk onderdeel hiervan is het beter integreren van de pijler 'omgeving' binnen deze One Health structuren. One Health is ontstaan uit nauwe samenwerking op het gebied van infectieziektebestrijding tussen de humane en de veterinaire geneeskunde. Inclusie van omgevingsfactoren is een logische stap gezien de (steeds grotere) impact daarvan op de gezondheid van mens (en dier). Daarvoor is door het RIVM samenwerking gezocht met de European One Health Association EOHA (voorheen Med-Vet-Net association). Veel humane en veterinaire instituten van de Europese lidstaten zijn lid van de EOHA, waaronder Nederland (RIVM en WBVR). Door gebruik te maken van dit bestaande netwerk kon efficiënt gestart worden. Naast het EOHA zijn ook het European Centre for Disease Control (ECDC), European Food Safety Authority (EFSA), en ook het European Environmental Agency (EEA) aangesloten bij dit OHSE-project. In 2024 is dus de structuur van het OHSE opgezet, zijn de relevante instituten binnen Europa benaderd en uitgenodigd voor deelname. In juni 2024 is een eerste online workshop gehouden. Primaire doel was introductie van het OHSE-project, uitzetten van de doelstellingen, en het belang van inclusie van de Environmental Health instituten in Europese OH-netwerken. In september 2024 is de kick-off workshop van dit project georganiseerd door het RIVM, in samenwerking met voornoemde partijen en met 96 deelnemers uit 30 landen. Belangrijke onderdelen hiervan waren: het in kaart brengen van de bestaande One Health structuren binnen de EU, het identificeren van OH-focal points, en het bespreken van OHSE-doelen voor

2025. Door het versterken van de One Health-structuren in Europa kan er beter samengewerkt worden op het gebied van surveillance (vroeg-detectie), laboratoria, risk-assessment en alertering. Verder bevordert het netwerk One Health-onderzoek, o.a. naar zoönotische infectieziekten, en streeft naar integratie van expertise en harmonisatie van methodologieën om de gezamenlijke EU-capaciteit te versterken om zoonosen te voorkomen, detecteren en beheersen.

ACTIE 51: Multilaterale en bilaterale samenwerking

Nederland neemt deel aan multilaterale initiatieven en netwerken, zoals de activiteiten van de Global Health Security Agenda (GHSa). Nederland heeft een donatie gedaan voor het One Health Initiative (OHI) van de WHO. Dit kan o.a. gebruikt worden voor de implementatie van de OHJPA, One Health hoog op de agenda houden en een goede samenwerking van de Quadripartite.

Onderzoek

ACTIE 52: Kennisthema's ten behoeve van versterken zoönosenbeleid

De ontwikkeling van kennis over zoönosen, transmissieroutes en toepasbare diagnostiek draagt bij aan het voorkomen van het ontstaan en verspreiden van zoönosen en tijdig signaleren van zoönosen om zo nodig te kunnen ingrijpen. Via ZonMw, WUR (Early Recognition and Rapid Action in Zoonotic Emergencies (ERRAZE@WUR) en de meerjarig opdracht Versterken zoönosen (ZOOOver) van RIVM zijn de in het Actieplan aangegeven prioriteiten voor kennisontwikkeling belegd in (meerjarige) onderzoeken. Het RIVM doet o.a. onderzoek naar: de verbetering van detectiemethoden en bio-informatica voor OH-surveillance, ontwikkeling van een risk assessment tool voor het duiden van signalen uit het SO-Z, biologische bestrijding van teken ter voorkoming van Lymeziekte en infecties van het Monkeypox Virus (MPXV) bij plaagdieren, huisdieren en vee.

ACTIE 53: Meerjarige onderzoeksprogramma's ZonMw en ERRAZE ZonMw

Binnen het ZonMw kennisprogramma Pandemische paraatheid is aandacht voor zoönosen. Binnen dit kennisprogramma doen twee consortia onderzoek op de thema's detectie & voorspelling (Netherlands Centre for One Health consortium) en gedrag & maatschappij (BePrepared consortium). Daarnaast is een kennissynthese over vector-overdraagbare ziekten uitgevoerd binnen dit programma. Deze kennissynthese kan bijdragen aan het vormgeven van de verdere ZonMw onderzoeksprogrammering.

ERRAZE@WUR

Vanuit het WUR-brede onderzoeks- en investeringsprogramma ERRAZE@WUR werkten onderzoekers vanuit diverse disciplines de laatste jaren samen aan het wetenschappelijke fundament dat nodig is om toekomstige

pandemieën te voorkomen en de impact ervan te beperken. Er is geïnvesteerd in faciliteiten en kennis over diagnostiek en detectie, modellering, scenariostudies, host-ziekteverwekker interacties, effectieve vaccins, en aan capacity building en (internationale) kennisuitwisseling. Vanuit het Actieplan is en wordt in 2023-2025 geïnvesteerd in kennis met de focus op preventieve maatregelen ter voorkoming van het ontstaan van zoönosen, de impact op zoönosen van klimaat- en landschapsverandering, ontwikkeling van detectie- en karakterisatiemethoden en ontwikkeling van modellen die verspreiding van zoönosen, de effectiviteit van mogelijke interventies en het spatio-temporale risico op vogelgriep kunnen voorspellen. Op 23-25 april 2024 vond een Global One Health Symposium plaats waar onder meer resultaten van het onderzoeksprogramma ERRAZE en onderzoek van RIVM werden gedeeld met een breed internationaal publiek.

ACTIE 54: Internationale partnerschappen

Nederlandse onderzoeksinstituten (waaronder RIVM en de WUR) nemen deel aan diverse Europese en wereldwijde initiatieven en partnerschappen. Het is belangrijk dat Nederland haar kennis over zoönosen deelt en leert van onderzoekspartners in andere landen. Het afgelopen jaar hebben Nederlandse onderzoeksinstituten o.a. deelgenomen aan Preventing Zoonotic Disease Emergence (PREZODE), European One Health Association (EOHA, vroeger Med-Vet-Net Association), OHJPA, EU4Health, United4surveillance (zie [actie 40](#)), Strong1H (zie [actie 32](#)) en andere projecten en programma's onder Horizon Europe. Deze zullen de komende jaren zoveel mogelijk worden voortgezet.

Dit is een uitgave van

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Ministerie van Landbouw, Visserij,
Voedselzekerheid en Natuur

Januari 2025